

2006 йил 31 августдан
чоп этила бошлаган

Ижтимоий-сиёсий газета

**Яхшидир
аччиқ ҳақиқат**

ЭЪТИБОРНИ «КОМИССИЯ»ГА ЭМАС, БЕМОРГА ҚАРАТАЙЛИК

(Давоми 4-саҳифада)

Ор-номус масаласи

Президентимиз раҳбарлигида 2023 йил 22 декабрь куни ўтказилган республика маънавият ва маърифат кенгашининг кенгайтирилган йиғилишида соҳани янги босқичга кўтариш юзасидан қатор вазифалар белгиланди. Тан олиш керак, сўнгги йилларда ҳақиқатан ҳам бу соҳага етарлича эътибор бермаётганимиз давлатимиз раҳбарининг чуқур мулоҳазага асосланган маърузаларидан сўнг янада ойдинлашиб қолди. Бу борадаги жорий вазиятни туманимиз мисолида таҳлил қилдик. Бажаришимиз зарур бўлган ишларни белгилаб, амалий ишларни бошладик.

АВВАЛ МАЪРИФАТ, КЕЙИН СИЁСАТ

Миллат сардори жадидлар ҳақида сўз юритар экан, ўз тараққиётининг янги босқичига кираётган мамлакатимиз учун боболаримиз каби юксак салоҳиятли, маънан етук, билимли авлод кераклигини таъкидлади. Дарҳақиқат, заминимиз ўтмишда юз берган икки йирик уйғонишга бешик бўлган. Аслида жадид боболаримиз мустабид тузумнинг ваҳшийлиги билан қириб юборилмаганида эди, эҳтимол бугун Ўзбекистонда Учинчи Ренессанс ҳам бўй кўрсата бошлаган бўлармиди...

Ҳечдан кўра кеч, деганларидек, юз йил аввал тўхтаб қолган маърифатпарварлик ҳаракати Янги Ўзбекистонда қайта юз очмоқда.

Туманимиз ҳам ўз даврида жадидчилик ҳаракатининг марказларидан бири бўлгани биз учун фахр-ифтихор бағишлайди. Ҳолвойи маҳалла-

сида маърифатпарвар шоир, педагог Саидахмад Сиддиқий-Ажзий томонидан 120 йил аввал қурдирилган жадид мактаби биноси бугунги кунда ҳам мавжуд. Яқинда ушбу зиё маскани ҳомийлар жалб этган ҳолда мукамал таъмирланиб, 19-умумтаълим мактаби ихтиёрига берилди.

Бундан ташқари, Ажзий домла XX аср бошларида “Зарафшон” номли кутубхона ҳам ташкил этган. Унда Россия, Қрим, Кавказ, Тбилиси, Макка ва бошқа шаҳарларда чоп этилган нодир китоблар жамланган. Аксариятини шоирнинг ўзи хорижга қилган сафарлари давомида келтиргани маълум.

Демокчимизки, маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини худди жадид боболаримиз каби бош мақсадга айлантиришимиз учун туманимизда пойдевор бор.

(Давоми 2-саҳифада)

ҚЎРҚУВНИНГ КАТТАСИ НИМАДА

ЭДИ?

Тадқиқ

Ахборот, гибрид урушда ОАВ орқали фаол қўлланиладиган манипулятив сўзлар бор. Масалан, “экстремист”, “террорчи”, “тажовузкор”, “диний экстремизм”, “исломчи” ва ҳоказо. Медиа орқали кунда, кунора эшитасиз. Бир асрча муқаддам Туркистонда “босмачи” сўзи ахборот урушида шундай “муҳорабага” кирган.

Луғавий маъноси: зўравонлик ва босқинчиликка таянувчи ҳаракат; босқинчилик, ўғрилиқ, бандитлик. Аммо зўравоннинг, золимнинг ўзи мазлумга нисбатан буни ишлатса, додингни кимга айтасан?. Ажабо, орадан шунча вақт ўтиб ҳам моҳият ўзгармаган. Бировнинг юртига бостириб кириб, химоячиларига “босқинчи”, “зўравон”, “бандит”, “террорчи” ва ҳоказо тамгаларни ёпиштириш бугун давом этмоқда. Мавлоно Румий асаридан ориф зот бир руҳонийга “соқолинг қарими ёки ўзинг?” деб савол беради. “Туғилганимда соқолим йўқ эди” деган жавобга “соқолинг ўзгарибди, сен эса ўзгармабсан”, дейди. Кўҳна дунёнинг “соқоли” оқариб бормоқда, аммо золимнинг зулми, фитнаси ўша-ўша: қоп-қоралиғича қолган.

ОАВнинг глобал дунёдаги фаолиятини кузатиб, унинг ахборотни тезкор тарқатиш ва умумжаҳон миқёсида жамоатчилик фикрига таъсир этиш воситасига тобора айланганига амин бўласиз. Иқтисодий, сиёсий ҳаётнинг ахборот соҳасига кўчиши оқибатида ижтимоий муносабатлар медиатизацияси амалга ошмоқда. Қизиғи “хабардор қилиш, янгиликни сотиш, аудиториянинг кўнглини очиш”дан иборат асосий миссияси ёнида ОАВнинг бошқарув инструменти ҳамда геосиёсий жараёнлар фаол иштирокчиси каби роли ҳам пайдо бўляпти. Олимлар медиа функцияларининг бундай трансформацияси глобал трендга айланаётганидан хавотирда. ОАВдан бошқарув инструменти сифатида фойдаланиш аудиторияга таъсир кўрсатиш; ижтимоий фикрни шакллантириш; инсон онги ва ахлоқини бошқаришда қай даражада самара бераётганини бугунги кун кўрсатиб турибди. Масалан, бир мамлакат иккинчининг худудий яхлитлигига дахл қилади, халқаро гуманитар ҳуқуқни кўпол тарзда бузади, тан олинган суверенитетга қарамай, бостириб қиради. Ижтимоий фикрни ОАВ орқали бошқариб, бу жиноятини демократия муҳофазаси дейди. Бошқаларни қўйиб турайлик. Ўзимизда ҳам сабоқ оладиган ўтмишимиз бор. Шу хусусда фикрларимни айтмоқчи эдим. Яъни Туркистонда миллий озодлик учун совет ҳокимиятига қарши кураш давридан “бир шингил” сўз очсак.

(Давоми 7-саҳифада)

(Боши 1-саҳифада)

Президентимиз топшириқларидан келиб чиқиб, олдимизга қатор вазифаларни кўйдик. Хусусан, ўша тарихий бинода музей барпо этиш мақсадида-миз. Унда нафақат Ажзий бобомиз фаолиятига доир, балки туманимиз тарихига оид осори-атикалар, қўлёзмалар, археологик топилмаларни ҳам жамла-сак бўлади.

Биргина мисол. 2019 йилда Но-гахон маҳалласидаги Шайх Камолид-дин Иқоний зиёратгоҳи атрофидан қадимий сопол парчалари ва тангалар топилганди. Тарихчи ва манбашунос олимларнинг фикрича, бу топилмалар XV асрга оид экан. Ана шу экспонатлар ҳам келгусида музей кўргазмасидан жой олиши мумкин.

Бундан ташқари, Тошкент ахборот технологиялар университети Самарқанд филиалининг профессор-ўқитувчилари орасида Саидахмад Сиддикий-Ажзий илмий меросини ўрганаётган олимлар билан бир неча бор мулоқот ўтказдик. Жадид бобомиз ҳаёти, асарларини янада чуқурроқ тадқиқ қилиш, қўлёзма асарларини излаб топиш, бўлажак музей фонди-га киритиш келгуси режаларимиздан. Қолаверса, боболаримиздан ўрнак олиб, туманда китобхонликни кенг ёй-сак мақсадга мувофиқ бўлади. Ўтган йили ижодкор-зиёлилар, жамоатчилик фаоллари таклифи асосида замонавий кутубхона биносини барпо этиш “Ташаббусли бюджет” лойиҳасига қўйил-ганди. Қисқа фурсатда ушбу таклиф 5 мингдан ортиқ овоз олиб, ғолиб бўлди. Натигада, қурилиш ва жиҳозлаш учун 1,3 миллиард сўм маблағ ажратил-ди. Бу эзгу ташаббусга ҳомийлар ҳам хайрихоҳлик билдирди. Бугун ушбу мухташам бино ёшларимизнинг севи-мли масканига айланган. Дастлаб, 11309 дона китоб билан иш бошлаган кутуб-хонамизда ҳозир 40 мингга яқин китоб фонди яратилди. Бунда илми, зиёни кадрлайдиган юртдошларимиз кўмаги-дан ҳам, маҳаллий бюджет имконият-ларидан ҳам фойдаландик.

Шу ўринда яна бир жиҳатга тўхта-либ ўтишимиз жоиз. Кенгайтирилган

АВВАЛ МАЪРИФАТ, КЕЙИН СИЁСАТ

йиғилишда Президентимиз матбаа кор-хоналарини 5 йилга солиқлардан озод қилиш, уларга имтиёзли кредитлар ажратиш ташаббусини илгари сурди.

2023 йил бошида “Жомбой тонги” газетаси қошида полиграфия босма-хонаси ташкил қилинганди. Ўтган бир йил давомида туманимизнинг 20 га яқин ижодкор-зиёлилари, олимлар ва ўқитувчиларнинг турли мавзуларда-ги китоблари ушбу муассасада нашр-дан чиқди. Натигада, кутубхонамиз-да алоҳида “Жомбойлик ижодкорлар асарлари” бўлими ташкил қилинди. Шу маънода, Президентимизнинг но-ширлик соҳасини қўллаб-қувватлашга доир ташаббуслари бизни бениҳоя ку-вонтирди. Энди берилган имкониятдан фойдаланиб, мазкур босмахона фаоли-ятини янада кенгайтириш ниятидамиз.

Асли туманимизда ижодий муҳит ҳамиша жўшқин бўлган. Саидахмад Сиддикий-Ажзий бошлаган йўл Аҳмад Аъзам, Қуддус Аъзам, Сулаймон Хусаинов, Гулчеҳра Жамилова, Ҳасанбой Султонов, Шокиржон Шералиев, Ойхумор Асадова каби устозларимизнинг саъй-ҳаракатлари билан бугунги кун-гача етиб келди. Кўпчиликка маълум, бундан қирқ йилча муқаддам “Шонли меҳнат” (ҳозирги “Жомбой тонги”) газетаси қошида “Умид” клуби фао-лият юритган. Ўз даврида республика даражасида машҳур бўлган тўгарак фаолияти, афсуски, орада тўхтаб қола-ди. Яқинда “Умид”ни қайта тикладик. Бунда 250 нафардан ортиқ жомбойлик

уч авлод ижодкорлари жам бўлиб, ойда икки бор йиғилипти. Сафимизда шоир ва носирларгина эмас, публицистлар, мусаввирлар, созандалар, фолклор ай-тувчи санъат аҳлигача бор. Адабий суҳ-баглар миллий санъатимиз намуналари билан янада файзли ўтятипти. Янги йил байрами арафасида “Умид” клубининг навбатдаги йиғини бўлди. Унда Прези-дентимиз фикр-мулоҳазаларидан келиб

раҳбарлари, салоҳиятли тадбиркорлар, малакали банк ходимлари дарс ўтиши керак”, дея қайд этади. Шундан келиб чиқиб, ҳафтада ҳеч бўлмаганда 3 та мактабга бориб, битирувчи синф ўқув-чилари билан бир соат бўлса ҳам суҳ-бат қилишга, уларнинг қизиқишидан келиб чиқиб, тавсия ва маслаҳатлар беришга интиламиз. Бу тажриба сектор раҳбарлари, корхона ва ташкилот мута-

чиқиб, янги асарлар яратишда болалар адабиёти йўналишига ҳам эътибор қар-ратиш, улуғ аждодларимиз босиб ўтган йўлни фарзандларимиз тушунадиган содда, раван тилда ёритиш, таржима йўналишини жонлантириш каби маса-лаларни келишиб олдик.

Яна бир жиҳат. Туманимизда қачонлардир “Зарафшон” кинотеатри бўлган. Тан олиш керак, қаровсизлик-дан ўта аянчи аҳволга келиб қолганди. Сўнгги йилларда амалиётга жорий қи-линганди давлат-хусусий шериклик им-кониятларидан фойдаланиб, тадбиркор жалб қилдик. Натигада, замонавий, мухташам санъат саройи иш бошла-ди. Самарқанд ва Каттақўрғон драма театрлари билан ҳамкорликда турли спектаклларни тумanning ўзида сахна-лаштириш имконимиз бор. Қолаверса, аста-секин Жомбой театр труппасини шакллантирмоқчимиз.

Яна бир жиҳатни ҳисобга олишимиз керак. Халқимиз, айниқса ёшларимиз маънавий-маърифий дунёсининг бой бўлиши таълим-тарбия жараёни билан узвий боғлиқ. Бугунги кунда тумани-мизда 34 та давлат мактабгача таълим ташкилоти, 56 мактаб, “Инвест таълим” хусусий мактаби, “Баркамол авлод” бо-лалар маркази фаолият юритмоқда.

Президент Шавкат Мирзиёев “Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратеги-яси” китобида “Мактабларда “Вазир соати”, “Тадбиркор ва банкирлар са-боғи” каби дарс амалиётларини жорий қилиш лозим. Уларда ижро органлари

саддилари томонидан ҳам имкон қадар ўтказилипти. Эътиборлиси, ёшларга вақт ажратиш ўз самарасини берар экан. Айниқса, 2020 йилдан жомбойлик ўқувчилар учун “Ҳоким стипендияси”-нинг жорий қилганимиз уларга катта мотивация берди. Дастлабки вақтлар-да талабгорлар 100-200 нафар бўлган эди, бугунги кунга келиб ҳар ойда минглаб ўқувчилар шу стипендия тан-лови ғолиби бўлиш учун ҳаракат қи-ляпти. Яқинда Сўхмон маҳалласининг раиси ўз худудида истиқомат қилувчи ёшлар учун шу каби стипендия жорий қилганини эшитиб суюниб кетдим. Зеро, маърифатпарварлик умуммиллий тус олмас экан, кўзлаган натижамизга эришолмаймиз.

Хулоса сифатида айтмоқчимизки, Президентимиз бошчилигида ўтган республика маънавият ва маърифат кенгашининг кенгайтирилган йиғили-шидан улкан режалар, мақсадлар билан чиқдик. Уларни бирма-бир рўёбга чиқар-иш учун имконият ҳам, имтиёз ҳам бор. Халқимиз эса азалдан маърифат-га ошно бўлган. Энди фақат биз, раҳ-барлардан жидду-жаҳд билан ҳаракат қилиш талаб этилади. Миллатимизни энг илмли, маънавият ва маърифатда тенгсиз халқ сифатида дунёга танитиш учун интилсак, буни ор-номус, виждон масаласи, деб қарасак кифоя.

Қаюм СОБИРОВ,
Жомбой тумани ҳокими,
Ўзбекистон ёзувчилар уюشمаси
аъзоси.

ҲАМКОРЛИКДАН МАҚСАД МУАММОНИ БАРТАРАФ ЭТИШ

Марказий Осиё атроф-муҳит ва иқлим ўзгаришини ўрганиш университетида Халқаро табиатни муҳофаза қилиш иттифоқи офисининг очилиш маросими бўлиб ўтди. Тадбирда Ўзбекистон Республикаси Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазири Азиз Абдуҳақимов, Марказий Осиё давлатлари экология вазирлари, халқаро ташкилотлар вакиллари, маҳаллий ва халқаро оммавий ахборот воситалари вакиллари иштирок этди.

Экология

Маълумот учун, БМТнинг иқлим ўзгариши бўйича 28-конференцияси доирасида Ўзбекистон Республикаси Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазири Азиз Абдуҳақимов Гретел Агилар билан учрашув ўтказган. Учрашувда ҳамкорликни янада мустаҳкамлаш билан бирга Тош-кентда IUCN бош офисини очиш масаласи ҳам муҳо-кама қилинганди.

Тадбирда Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги Халқаро Та-

биатни Муҳофаза қилиш Иттифоқи (IUCN) билан ҳамкорликни кенгайтиргани ва минтақа экология-сини муҳофаза қилиш бўйича саъй-ҳаракатларни кучайтиргани таъкидланди. Шунингдек, IUCN нинг Ўзбекистондаги офиси очилиши узоқ ва самарали ҳамкорлик қафолати эканлиги қайд этилди.

“Ҳозирда сайёрамиз 3 та асосий муаммо — иқлим ўзгариши, биохилма-хиллик ва атмосфера ҳавоси ифлосланиши билан юзлашмоқда. Бу муаммолар-ни ҳал қилиш учун барча давлатлар бирга ҳаракат қилиши лозим. Биз Ўзбекистон ва Марказий Осиё давлатлари билан бирга минтақамиз экотизимини химоя қилишга қаратилган янги лойиҳаларни амалга оширяпмиз. “IUCN” офисининг очилиши эса бу бо-радаги муҳим қадамлардан биридир”, — деди Гретел Агилар.

Ўз навбатида Азиз Абдуҳақимов IUCN офисининг очилиши ўзаро ҳамкорликни янада мустаҳкамлаши-ни қайд этди.

“Халқаро табиатни муҳофаза қилиш иттифоқи билан ҳамкорликни мустаҳкамлаш жуда катта аҳа-мият касб этади, — деди вазир. — Биргаликда атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, ерларни тиклаш,

иқлим ўзгариши шароитида барқарорликни таъ-минлаш ва бошқа мақсадларга хизмат қиладиган лойиҳаларни йўлга қўйганмиз. Бу, албатта, бугунги минтақадаги экологик вазиятни барқарорлаштириш-га хизмат қилади. IUCN нинг Тошкентдаги офиси Марказий Осиё давлатлари, ҳамкорлар ва экспертлар ҳамжамиятлари билан яқинроқ алоқа ўрнатиш имко-нини беради”.

Очилиш давомида меҳмонлар IUCN офисини кўз-дан кечиришди.

Маълумот учун, Ўзбекистон 2021-йилда Халқаро табиатни муҳофаза қилиш иттифоқи аъзо бўлган. IUCN дунёдаги энг қадимги ва нуфузли табиатни муҳофаза қилиш ташкилоти бўлиб, ҳукумат ва фука-ролик жамияти ташкилотларидан иборат. У БМТ Бош Ассамблеясида кузатувчи мақомига эга ва бутун дунё бўйлаб 1400 дан ортиқ аъзо ташкилотлар ва 15 000 дан зиёд экспертларнинг тажрибаси, ресурслари ва имкониятларидан фойдаланади.

**Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги
Ахборот хизмати**

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН ВА ЗАМОНАВИЙ ХИТОЙ

муштарак мақсадлар, тараққиёт сари дадил одимлар

Давлатимиз раҳбарининг Хитой Халқ Республикасига расмий ташири доирасида савдо-иқтисодий, яшил энергетика, транспорт-логистика, саноат, ишлаб чиқариш, қишлоқ хўжалиги, фан ва таълим, туризм, минтақавий хавфсизлик ва бошқа соҳаларда олиб борилган конструктив музокаралар дунё экспертлари диққат эътиборини тортмоқда. Зеро, расмий Пекин учун ҳаминша географик чегарадош Марказий Осиё давлатларининг савдо иқтисодий барқарорлиги ва минтақавий тинчлиги муҳим аҳамият касб этиб келган. Буни Хитой ўзининг салмоқли инвестицияларини Марказий Осиё давлатларига, хусусан, Янги Ўзбекистонга хотиржам йўналтираётганида ҳам кўриш мумкин.

Статистик маълумотларга кўра, ўтган йили Ўзбекистон ташқи савдо айланмаси 62,6 миллиард долларни ташкил қилган, шундан, биринчи ўринда Хитой улуши 14 миллиард долларни ҳосил қилган. Умуман олганда, 2023 йил якунлари бўйича Ўзбекистоннинг умумий ташқи савдо айланмасида Хитойнинг улуши 21,9 фоиздан иборат. Шундан жами экспортнинг 10,1 фоизи, импортнинг 29,5 фоизи Хитой ҳиссасига тўғри келган.

Яқин ҳамкорлик истиқболлари

Ўзбекистон ва Хитой 30 йилдан ортиқ вақт мобайнида савдо-иқтисодий, таълим-фан ва бошқа соҳаларда имзоланган 100 дан ортиқ давлатлар ва ҳукуматлараро шартномаларга эга. Икки томонлама муносабатлар ривожланишининг хозирги босқичи ҳақиқий фаровон яшаш эҳтиёжларига мос келишидан ташқари, Хитой Халқ Республикаси ҳудуди ва Марказий Осиё минтақасида тинчлик, хавфсизлик ва барқарорликни қўллаб-қувватлашга хизмат қилади.

Бу БМТ Низомининг мақсад ва принципларига ва халқаро ҳуқуқнинг бошқа умумэтироф этилган нормаларига тўғри келади, ўзбек-хитой стратегик шерикчилик муносабатларининг узок муддатли ва изчил ривожланишини давом эттиришга асос бўлади. Ўзбекистон ва Хитой ўртасида 2012 йил 6 июнда стратегик шериклик, 2016 йил 22 июнда кенг қамровли стратегик шериклик, 2022 йил 15 сентябрда янги даврда кенг қамровли стратегик шериклик келишувлари дўстлик алоқаларининг мантикий давомидир.

“Бир макон – бир йўл”

Президентимиз Шавкат Мирзиёев 2017 йил 11-13 май кунлари Хитойга давлат ташири билан борди. Улкан иқтисодий дастурларини ўз ичига олган икки томонлама илк кадам “Бир макон – бир йўл” халқаро форумида эришилган келишувларда ўз аксини топди.

Икки давлат чегарадош эмас, бироқ Хитой учун Ўзбекистон «Бир камар, бир йўл» лойиҳасида муҳим ўрин тутди. Буни давлатимиз раҳбари «Бир камар, бир йўл» форумида иштирок этиб 23 миллиард доллардан ортиқ шартномалар пакетини имзолаганида кўриш мумкин. «Бир камар, бир йўл» лойиҳасидаги “Хитой-Қирғизистон-Ўзбекистон” транспорт коридорининг қурилиши ҳам икки томонлама манфаатли. Негаки, умумий узунлиги қарийб 4 минг 400 километрни ташкил қиладиган мазкур темир йўл Хитойнинг Ланчжоу шаҳрини Тошкент билан боғлаб, нафақат икки мамлакат, балки минтақа учун катта халқаро бозорлар йўлини очиб беради.

Олий даражадаги учрашуларда икки мамлакат етакчилари томонидан 2023-2027 йилларга мўлжалланган Ўзбекистон-Хитой муносабатларининг янги даврида савдо-иқтисодий шерикчиликни ривожлантириш йўллари муҳокама қилинди. Янги даврдаги ҳар томонлама стратегик шерикчиликни ривожлантириш дастури доирасида жами 41 та икки томонлама ҳужжат имзоланди. Умумий қиймати 25 миллиард доллардан зиёд бўлган янги юқори технологик саноат, савдо ва инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш юзасидан келишувларга эришилди. Жами 3,3 миллиард долларлик 15 та лойиҳа, яъни автомобиль ва электромобиллар, қурилиш материаллари,

металлдан кенг турдаги маҳсулотлар, тиббий буюмлар ишлаб чиқариш қувватларини ишга тушириш ҳамда янги корхоналар қурилишига старт берилди.

Ёшлар учун энг аввало муносиб ҳақ тўланадиган иш ўринлари керак

Хитой сармоysi иштирокида бугунги кунда юртимизда 1 минг 700 дан ортиқ қўшма корхона, айниқса, яшил энергетика, нефть-газ, кимё, тоғ-кон, тўқимачилик ва бошқа қўшимча қиймат яратувчи саноат зоналари ишлаб турибди. Уларда ишлаб чиқарилган товарлар жаҳон бозорига ўз ўрнини топмоқда. Брендга эга бўлмоқда.

Бу ҳамкорлик замирида энг аввало, халқимиз, ёшларимизнинг манфаатлари муҳимасам. Агар ушбу корхоналар давлатимиз раҳбари ташаббуси билан ташкил этилмаганида, муносиб ҳақ тўланадиган иш ўринлари яратилмаганида, бугун яна минг-минглаб ёшлар ўзга юрتلарга иш излаб кетган бўларди. Буни Президентимиз ўз вақтида англаб, хорижий давлатлардан юртимизга улкан иқтисодий лойиҳаларни жалб этишга эришди.

Инсон кадрини оширувчи, ижтимоий давлат ислохотлари ва мисли қўрилмаган инвестициялар аҳолини иш билан таъминлаш, камбағалликни қисқартириш, халқнинг турмуш даражасини ошириш ва қайта тикланувчи энергия манбаларини ҳаётга жадал жорий этиш, транспорт инфратузилмасини модернизация қилиш, хусусий секторни ривожлантиришга хизмат қилмоқда.

Ўзбекистон-Хитой томонлари ўртасида савдо-иқтисодий секторларни, кооперацияларни янада ривожлантириш, ўзаро манфаатли шерикчиликни кенгайтириш ва савдо-иқтисодий ҳамкорликни янги босқичга олиб чиқиш эртанги тараққиётимиз кафолатидир.

Келишувлар негизда қўшимча қиймат яратиш устуворлиги

Геоиқтисодий глобаллашув шароитида бугун Замоновий Хитой, деган сўз кўп қўлланила бошлади. Замоновий Хитой деганда, унинг иқтисодий, технологик инновацион амалий тараққиёти тушунилади. Негаки, 1,4 миллиард аҳолининг иш билан бандлигини таъминлаётган Хитой таърибаси нафақат иқтисодий, балки ижтимоий соҳаларда ҳам институционал ўрганилса, мақсадга мувофиқ бўлади. Жумладан, Хитой билан хусусий секторни ривожлантириш, оилавий бизнесни ташкил қилиш, экспорт салоҳиятини ошириш ва кооперацияларни ривожлантириш бизда ҳам кенг жорий қилинмоқда. Ҳар икки давлат тадбиркорлари ва соҳа мутахассислари ўзаро таъриб алмашишни йўлга қўйишгани фикримиз исботидир.

Амалий ҳамкорлик натижасида Замоновий Хитой Буюк Ипак йўлидаги азалий ҳамкори бўлмиш Янги Ўзбекистон билан саноат ишлаб чиқариш соҳасида улкан дастурларни ҳаётга татбиқ этар экан, ўз навбатида, Ўзбекистон феномени ҳам ташқи иқтисодий шерикларни ўзига жалб қилиб улгурди, деб айта оламиз. Ўзбекистон пировард максдалларида “Хитой-Қирғизистон-Ўзбекистон” темирйўли орқали Хитой бозорига тўғридан-тўғри кириб бориш, Туркменистон орқали

Эронга чиқиш кўзда тутилмоқда.

Шавкат Мирзиёевнинг бу галги ташири доирасида Ўзбекистон ва Хитой муносабатлари янада юксак поғонага кўтарилди. Савдо-иқтисодий, инвестициявий жадал интеграциялашувда соғлиқни сақлаш, таълим, савдо, ижтимоий соҳаларни ривожлантириш, яшил энергетикага ўтиш масалалари муҳокама қилингани шундан далолат беради.

Бугунгача Хитой ва Ўзбекистон томонидан амалиётга жорий қилинаётган Қўшма лойиҳаларга киритилган сармоялар 3 миллиард доллардан ошди. 2023 йилнинг ўзида жалб қилинган инвестициялар ҳажми 1 миллиард долларга етгани таъкидланди. Мазкур сармояларда энергетика, сув таъминоти, автомобиль ва темир йўллари реконструкция қилиш ҳамда тадбиркорликни ривожлантириш лойиҳалари ҳаётимизга татбиқ қилинади.

Давлатимиз раҳбари музокаралар давомида экспортбор хомашени қайта ишлаш лойиҳаларини молиялаштиришни кенгайтириш, давлат-хусусий шериклик асосида ижтимоий аҳамиятга эга дастурларни амалиётга жадал қўллаш бўйича 2026 йилгача мўлжалланган қўшма ҳамкорлик дастурини имзолади.

CNPC нефть-газ корпорацияси билан мамлакатимизда ерости газ сақлаш сифимларини барпо этиш ва газ етказиш тизимларини модернизация қилиш, замонавий бургулаш технологияларини жорий қилиш кўриб чиқилди. Нефть-газ тармоғи учун мутахассислар тайёрлаш бўйича таълим интеграциясини амалга ошириш белгилаб олинди.

Корпорация соҳасида ҳамкорлик ўрнатилди, молиявий хизматлар кўрсатувчи ҳамда йирик саноат ва инфратузилма лойиҳаларини амалга ошириш таърибаси алмашилди. Мамлакатимиз йўл-транспорт ва муҳандислик инфратузилмасига, ирригация тизимларини модернизация қилишга эътибор қаратилди. Давлатимиз раҳбари музокараларда айни пайтда Ўзбекистон-Хитой қўшма лойиҳалар портфели 3,5 миллиард долларга етганини таъкидлади. Транспорт ва ижтимоий инфратузилма, саноат ва хусусий секторни ривожлантириш бўйича янги истиқболли лойиҳаларни шакллантириш чора-тадбирлари кўриб чиқилди.

Биз танлаган йўл

Сир эмас, ижтимоий тармоқларни кузатганимизда Ўзбекистонга Хитой инветицияларининг киритилиши бўйича турли манфий-мусбат фикрлар бор. Лекин уч минг йиллик давлатчилик таърибасига ва дунё тафаккурини ривожлантирган аждодларимизнинг улкан илмий-маънавий меросига эга бўлган, бугунги кунда мустақилликка эришиб, ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқига эга бўлган Ўзбекистон агар ўтган даврдагидек ўз қобилигига ўрналиб қоладиган бўлса, олтиндан қиммат вақт, фурсат бой берилди. Яна қимгадир қарам бўлиб қолиш хавфи кучаяди. Қачонки, очик сиймосат олиб борилмаса, инвестициялар киритилмаса, аҳолиси ишсиз, даромадсиз қолади, ҳеч қачон тараққиётга эришиб бўлмайди.

Ўзбекистон нафақат дунё геосийосатида оқилона, дипломатик руҳда тўғри сийсат олиб бораётгани, балки геоиқтисодиётда ҳам халқаро бозорларга чиқиш учун энг яқин, харажати кам, қўшимча қиймат яратишга самарали натижа берадиган йўлни танлаб одимламоқда. Бу айнан Янги Ўзбекистоннинг Замоновий Хитой билан иқтисодий шерикчилик муносабатларида намоён бўлмоқда.

Ўзбекистон ташқи бозорга фаол кириб бориш учун фақат Хитой билан эмас, масалан, мураккаб ва ноаниқ шарт-шароитларга эга, давлатимиз раҳбари таъбири билан айтганда, Янги Афғонистон билан ҳам очик, прагматик иқтиқболли, дўстона ва халқ манфаатларига хизмат қиладиган савдо-иқтисодий, транспорт-логистика алоқаларини ўрнатиш ташаббусини қўлдан бермай келмоқда.

Экспертлар таҳлилларига кўра, жаҳонда ташқи хомийлик инвестициялари 3 триллионга етган Хитой Марказий Осиё давлатларига инвестиция киритишни ўзи таклиф таклиф қилмаган.

Хитой билан Ўзбекистон томони ташаббуси билан улкан инвестициявий шартномалар имзоланган. Етти ўлчаб бир кесиб жорий қилинаётган бундай дастурлар муҳим геоиқтисодий аҳамиятга эга. Демак, ижтимоий тармоқларда айримлар айтганидек, Хитой инвестициялар таклиф қилиб минтақани ўзига тобе қилиб олишни мақсад қилмаган. Чунки Хитой ташқи давлатларга йўналтирган инвестицияда Марказий Осиё мамлакатлари улуши, жумладан Ўзбекистон кўрсаткичи жуда кам миқдорни ташкил қилади.

Бу ерда асосий мақсад – ҳеч қандай ҳаво, денгиз орқали масофа босиб ўтилмайдиган фаол халқаро бозорларга кириб бориш, тараққиётга жадал эришиш, энг ривожланган давлат – Хитой билан савдо-иқтисодий алоқаларни ривожлантиришдан иборат. Бу – минтақамиз учун улкан тарихий ва тараққиёт йўли.

Халқаро бозорга Хитой орқали

Пекинда бўлиб ўтган олий даражадаги учрашувда ҳар икки давлат етакчиси томонидан келгусидаги савдо-иқтисодий ва инвестициявий ҳамкорлик жадал янги босқичга чиққани таъкидланди. Пировард мақсадларда Хитойдан Ўзбекистон иқтисодиётига инвестициялар ҳажми беш баробар, қўшма корхоналар сонини эса уч баробар ошириш бўйича фикр-мулоҳазалар юритилди.

Инфратузилма, саноат кооперацияси, қишлоқ хўжалиги ва “яшил” энергетикада технологиялар трансфери соҳаларида ҳамкорлик дастурлари доирасида ўтган йил охирида Ўзбекистонда Хитой компаниялари иштирокида қуввати 1000 мегаваттлик иккита янги куёш электр станциялари фойдаланишга топширилгани ҳамкорликнинг энг катта ютуқларидан бири экани эътироф этилди.

Хитойнинг етакчи банклари, “Ипак йўли” фонди ва Осиё инфратузилмавий инвестициялар банки билан самарали молиявий-техник ҳамкорликнинг бугунги даражаси юқори баҳоланди. Давлатимиз раҳбари инвестиция лойиҳаларини қўллаб-қувватлашнинг молиявий воситаларини кенгайтириш, жумладан, қўшма платформа яратиш борасида келишувларга эришилгани, шунингдек, Хитой Эксимбанкнинг Тошкент шаҳрида Марказий Осиё учун минтақавий офис очиб қарорни бўйича ижобий фикрларини билдирди. Таъриб алмашиш доимо тараққиётнинг муҳим омилларидан бири билиб келган, ҳудудлараро алмашинув интеграцияси Ўзбекистон ва Хитой ҳудудлари кенгашини тузилиши имзоланган дастурларни институционал, прагматик татбиқ қилишда қўл келади.

Бир сўз билан айтганда, давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев томонидан Янги Ўзбекистонда амалга оширилаётган мисли қўрилмаган ижтимоий-иқтисодий ислохотлар халқимиз ҳаётида эришилган улкан ютуқларидандир. Фақат Хитой билан эмас, дунёнинг манаман деган ривожланган давлатлари ҳамкорлигида эришилаётган иқтисодий ютуқлар, улкан бунёдкорликлар юртимиз тараққиётига, келгуси авлодларга хизмат қилади.

Шерзод ҚУРБОНОВ,
Тошкент давлат иқтисодий
университети ходими, эксперт.

(Боши 1-саҳифада)

Яқинда газеталаримиздан бирида мамлакатимиз соғлиқни сақлаш вазири ўринбосарининг тўла саҳифалик ҳисоботсифат мақоласини ўқиб, соҳанинг энг сўнгги ютуқлари билан жиҳозланган чет элдаги замонавий даволаш муассасаларию юқори малакали шифокорлари кўз ўнгимдан ўта бошлади. Кишини ҳайратга соладиган бундай касалхоналарни ҳар замон хориж телеканалда кўриб қолар, ҳангу-манг бўлиб томоша қилар, Худо хоҳласа, бизда ҳам бўлиб қолар, дея ўзимга-ўзим таскин берар эдим. Хорижнинг ҳавас қилгулик бундай клиникаларидан қолишмайдиганлари бизда ҳам йўқ эмас. Бармоқ билан санарли бўлса-да, бор. Буни айрим хусусий касалхоналаримиз мисолида кўриш мумкин. Тўғри, уларнинг ҳаммаси ҳам бугунги талаблар даражасида эмас. Бири биносининг чиройлилиги билан эътиборни тортса, бири ташхис қўйиш ва даволашда ишлатиладиган электрон аппаратларнинг мвжудлиги билан, бошқа бири эса ходимларининг хушмуомалалиги билан ажралиб туради. Аммо, уларда фаолият кўрсатаётган профессор ва шифокорларнинг ҳаммасини ҳам билимдон, тажрибали, халқона айтганда кўли енгил деб айтолмаймиз. Шубҳасизки, бу гап катта-катта касалхоналаримизга ҳам тегишли.

Поликлиника, яъни ярим клиникаларимиз эса номига муносиб, десак хато бўлмас. Улар аста-секин янги бинолар билан таъминланаётган бўлса-да, зарур тиббий ускуналар ва юқори малакали шифокорларга жуда-жуда муҳтож. Бирида битта-иккита тажрибали шифокор бўлгани билан унинг соҳасига керакли бўлган тиббий жиҳозлар етишмайди. Бирида ҳамон ўттиз-қирқ йил бурун пайдо бўлган ва бугунги талабга жавоб бермайдиган самарасиз аппаратлар ишлатилиб келинмоқда. Энг муҳими, ана шу ярим клиникаларимизда кадрлар кўнимсизлиги кўрсаткичи юқорилигини кўриш мумкин. Агар, республикамиз тиббий муассасаларини ипидан игнасиғача қараб чиқадиган бўлсангиз, эҳ-хе, кўз кўриб, кулоқ эшитмаган қанчадан-қанча ечимини кутаётган муаммоларга дуч келишингиз турган гап.

Соғлиқни сақлаш вазири ўринбосарининг мақоласида эса тиббиётимиз дунёда энг раванқ топган қилиб кўрсатилганлиги аввало, соҳадигиларнинг ўзларини чуқур ўйлан-тирмай қолмас. Аччиқ бўлса-да, очик айтиш керакки, қилинмаган ишни қилинди деб, йўқ нарсани бор деб, айтишдан, ҳатто, хужжатларда ёзишдан ҳамон ўзимизни тия олмаяпмиз. Бундан кимга фойдаю кимга зарар? Касални яширсанг, иситмаси ошкор қилар деганларидек, кўз-бўямачилигимиз бугун бўлмаса, эртага фош бўлади-ку, ахир. Қани айтингчи, келадиган комиссиядан қачонгача қалтираймиз? Унинг вазифаси бизнинг назаримиздан четда қолган камчиликларни баргараф этишда назарий ва амалий ёрдам

кўрсатиш эмасми? Лекин, жойларга борадиган “Жаноб комиссия” ана шундай ният билан эмас, тирнок остидан кир қидириб, бир нималик бўлиш мақсадида иш тутиши бизга ҳам сир эмас. 2023 йилнинг ноябрь ойида касалхонада даволанишимга тўғри келди. Ҳаммагинаси пул – отнинг калласидек. Демак, шарт-шароит ҳам шунга яраша бўлиши керак. Бир қарашда рисоладагидек. Аммо, у ёқ-бу ёққа синчиклаб қарасангиз, камчиликлар “манаман” деб бўй кўрсатаверади. Масалан, бемор учун барча қулайликларга эга бўлган электрон кроватлар аллақачон жиддий таъмирталаб

бўлиб қолганлигини ўша шифохонадагилар билмайди дейсизми? Биладди. Билиб туриб, билмаганликка олишлари алам қилади кишига. Кимга қийин, беморга қийин. Кровать матраси едирилиб кетган. Шу боис бемор қозоннинг ичида ётгандек ётади. Хуллас, дард устига чипқон азобини ҳам тортиб ётга-

веради. Ўшанда мен ҳам шифокорга учрашолмай қайтиб кетганман. Булар кимлар учундир икир-чикир масалалар бўлиши мумкин. Лекин, ҳаммаси ана шу икир-чикирдан бошланишини унутмаслигимиз керак. Қиссадан ҳисса шуки, биз ўзимизни ўзимиз кўкларга кўтариб мақташни бас қилмасак, вақти-соати келиб тил тишлаб қолишимиз аниқ. Ўзимизни ўзимиз эмас, қилган ишларимизни кўриб, ҳавас қилиб, ўзгалар мақтаса ярашади. Аммо, бўлар-бўлмасга ўзимизни ўзимиз мақтасак уят бўлади. Уят эса ўлимдан қаттиқ.

Энди вазирликнинг оламшу-

ЭЪТИБОРНИ “КОМИССИЯ”ГА ЭМАС, БЕМОРГА ҚАРАТАЙЛИК

мул янгилиги ҳақида. Ўткан йилдан бошлаб поликлиникаларимизда беморларни қабул қилишнинг янги тартиби ўрнатилди. Олдин қайси шифокорга мурожаат қилмоқчи бўлсангиз, навбат талонини олиб кираверар эдингиз. Энди эса ўзингизга керакли бўлган шифокорга кўринишдан аввал терапевт-

лик юқтирмайдими? У ёки бу сабаб билан бир-бирини ранжитиб қўймайдими? Шунга ўхшаш саволлар билан соҳа вакилларига юзланганимда: “Бу беъманиликдан бошқа нарса эмас”, дея жавоб беришди. Бу фикрга қўшилмаслиқнинг иложи йўқ.

Ҳатто, поликлиникада ишлайдиган шифокорларгина эмас, шу ҳолатни бошидан ўтказган беморлар ҳам вазирликнинг бу “кашфиёт”ини олқишлашни маъқул кўрмадилар. Аксинча, бу — беморни сарсон қилишнинг ўзгинаси эканлигини куйиниб гапирдилар. Бу бежиз эмас. Чунки, поликлиникаларимизга панжа орасидан қарайдиган ва кераксиз тажрибалар ўтказадиган замонлар ўтиб кетди. Энди уларни ҳам бугунги кун талаблари даражасида такомиллаштириш, даволашнинг энг илғор усулларини жорий этиш учун тиббиётнинг сўнгги ютуқлари ҳисобланган ускуналар билан таъминлаш, билимдон ва тажрибали шифокорлар, шунингдек, фан докторларию фан номзодлари билан тўлдириш вақти келди. Айни пайтда номи поликлиника бўлган тиббий бўлинмаларимизда ташхис қўйиш, даволаш ишларининг сифат ва самарадорлигини клиника даражасига кўтариш ҳам давр талаби эканлигини кун тартибига қўймасдан бўлмайди. Яна бир гап. Тиббиётимизда мақташга арзигулик кашфиётлар қилинмаяпти эмас, қилинмаяпти. Аммо, уларни вақтида илғай олиш, тажрибадан ўтказиш ва рўёбга чиқаришни пайсалга солиш, турли баҳоналар билан четга суриб қўйиш ҳамон учраб турибди. Келинг, яхшиси, қўлни-қўлга бериб, тиб илмининг султони, буюк аллома Абу Али ибн Сино номига муносиб бўлиб, “Саломатлик — туман бойлик” эканлигини амалда кўрсатайлик.

Нуриддин ОЧИЛОВ,
журналист

Фельдшер ҳам, табиб ҳам шўрлик беморни билганича даволаган. Аллоҳнинг марҳамати билан тузалгани тузалган, тузалмагани дард азобини тортиб юраверган. Тиббиёт ривожланиб бораётган бугунги замонда Ўзбекистон соғлиқни сақлаш вазирлигининг бу “оламшумул янгилиги”дан кимга қулай экан?

нимизда беш-олти шифокор кириб келди. Олдинда турган икки барваста аёл нотаниш эди. Улар саломимизга алик олишни ва ҳол-аҳвол сўрашни насия қилиб, деразалар олдида бориб, бармоқлари билан чанг борми-йўқлигини аниқладилар-да, бизга киё ҳам боқмай чиқиб кетдилар. Билсак, улар комиссия аъзоларидан экан. Афсуски, уларга саломлашишни ва беморларнинг кайфиятини сўрашни ҳеч ким ўргатмаган, шекилли. Ўша икки аёлнинг “комиссия” эканлигини билганимизда, биздан кейингилар қийналмаслиги учун кроватларнинг аҳволини кўрсатган, бошқа камчиликларни ҳам айтган бўлардик.

Кейинроқ поликлиникамизга чиксам, ҳамширалар атрофни чангитиб супураётган, ичкарида шифокорлар ҳовлиққанча елиб-югуриб юришибди. Тинчликми десам, комиссия келаркан дейишди. Шунақа, комиссия келадиган бўлса, ҳамма ёқни ювиб-тарашга тушамиз. Бемор эса иккинчи даражали бўлиб қола-

дан йўлланма олишингиз шарт. Шу боис қўли ёки оёғини синдириб оҳ-воҳлаб келган ҳам, тинимсиз йўталаётган ҳам, тишининг оғриғига чидай олмайётган ҳам, вой юрагимлаётган ҳам, хуллас, кексами-ёшми, беморман деган борки, терапевтнинг руҳсатисиз бошқа шифокор қабулига кира олмайди. Бу усул менга бир замонлар барча беморларнинг битта фельдшер ёки табиб олдида нажот истаб борганини эслатди. Фельдшер ҳам, табиб ҳам шўрлик беморни билганича даволаган. Аллоҳнинг марҳамати билан тузалгани тузалган, тузалмагани дард азобини тортиб юраверган. Тиббиёт ривожланиб бораётган бугунги замонда Ўзбекистон соғлиқни сақлаш вазирлигининг бу “оламшумул янгилиги”дан кимга қулай экан? Шифокоргами ва ёки беморга? Шифокорга дейдиган бўлсак, терапевтга ўттиз-қирқ бемор билан мулоқот қилиш оғирлик қилмайдими? Унинг беморга сарф бўладиган диққат-эътиборини су-

— Кечкурун уйга ўтинг, сурпақоқ-димни унаштиряпмиз, — деб қолди танишим.

— Ийи, кенжангиз ҳали коллежнинг биринчи курсида ўқияти, ўнинчи синф хисоби-ку! — дейман хайратланиб.

— Бир йилдан бери акамнинг ўғлига сўрашапти. Бермаймиз, ҳали ёш десак, акам: «Бермасанг, сендай синглим йўқ!», деяпти.

— Қайси замонда яшайсиз Нигора опа, ўн олти ёшли, қўлида бирор касби, хунари йўқ кизни қандай қилиб узатмоқчисиз? Яна қариндошга!? Мактабни тугатсин, олийгоҳга ҳаракат қилсин, бир ишнинг бошини тутсин. Сал бўлса ҳам оқ-қорани танисин, рўзгорнинг па-сту баландини тушунсин.

— Ўқитишнинг ўзи бўладими? Кийим-кечак, йўлкира, ижара пули. Биласиз, анча йиллардан бери соғлигим яхши эмас, кўзим очиклигида эгасига топшириб олай. Опалариниям мактабни тугатар-тугатмас узатганман, мана этаги тўла бола. Бахтли-тахтли.

— Ҳеч бўлмаса бирорта ўқув курсига ўқитинг. Эртага оиласидагилардан тили кисик бўлмайди, уларга кўмаклашади. Турмушга чиқиш қочиб кетмайдику!

— Шундай дейсиз, ота-боболаримиз киз боланинг бўйи кўриниб қолса, бошларидаги телпакни олиб отишган экан, киз бола йиқилмаса, уни тўй қилиб юборишаверар эканлар. Акам ҳам: «Умрим бўйи йиққан-терганим бегонага қолиб кетмасин», деяптида.

— Ўғилойчи? У розими? Бир куни гаплашиб қолганимизда: «Хола, инглиз тили ўқитувчиси бўлмоқчиман. Репититорга бораётган дугонамдан кўп нарсани ўрганипман», деганди. Сиз она бўлиб унинг орзу-ниятлари билан ҳеч кизиқиб кўрдингизми? У ҳам инсон, тенгқурларига ўхшаб, бола бўлишни, ота-онаси бағрида яйраб-яшнашни, талабалик бахтига эришишни, келажакда ўзи севган касб эгаси бўлишни истайди.

— Қайси киз розиман деб айтади? Йиғлайди, сиктайди, кўникади. Ўқиб менга шахар олиб берармиди? Куёвнинг пешонасига берсин, ўзи боқиб олади. Ўзимам ўн олти ёшимда тўй бўлганман. Икки болалик бўлгач ЗАГСдан ўтганмиз. Ҳалиям ҳозир олиб кетишмайди, ўқиши тугагини кутишади.

— Вой товба, у даврлар бошқа эди опа. Бунчаям тор фикрлайсиз-а? Ким айтади сизни беш боланинг, тўққизта набиранинг бувиси, деб? Қизингизнинг бўйи томингиздан чиқиб кетгани йўқку! Хафа бўлмангу ажал қувлаб келса ҳозир ҳам кетиб қолишингиз мумин. Унда кизингизнинг тақдири нима бўлади? Мен буни шундай қолдирмайман, маҳаллага, мактабга бораман, гулдек кизнинг умрини ҳазон қилишингизга жим қараб туролмайман!

— Вой-вой, сизни яхши кунимга шерикликка чақириб, бошимга бало орттирдимми, дейман, келмай қўяқолинг, дея шартта бурилиб кетди, аёл...

Аммо аллақачон, кизни унаштириб бўлишган, бу одамлар учун «Белги» экан...

Икки кун ўтгач, жанозага хабар келди: «Нигора опанинг унаштирилган кизи ўзини осиб кўйибди...»

Анча вақтдан бери кўришмаган, кўшни туманда яшовчи синфдошим таниш докторимнинг телефон рақамини сўради.

— Ўзинг, яхшимисан, Нодира яхши-ми? — деб сўрадим.

У жавоб бериш ўрнига хўнграб юборди:

— Қизим учун керак эди ўша духтир, — деди.

— Тинчликми, мазаси бўлмадими? — дедим.

— Э, сўрама, — дардини ёра бошлади у. — Қизимни ёш узатмай ўлай. Қайнонасию овсинлари чўқийвериби, эри уравериби, юрак касал бўлиб қолди бояқиш. Қишлоқчилик. Ҳадеб рўзгори-га кўшилолмадим. Қудам ҳар икки кунда жанжал қилиб келаверди: «Қизинг эрга тегишни билибди-ю, супир-сидирни ўрганмабди, на сигир соға олади, на нон ёпа олади. Дастурхон тузашни, меҳмон кутишни айтмаса ҳам бўлади. Ҳатто шўрваниям тагига олдиради, камига туғмас кизингни бошингга ёстик қил», деб неча бор уйимга ташлаб кетди. Эрим, ўгай ўғилларим, келинларим-

Қизингизнинг БҮЙИ томдан ошдими?

дан уялганимдан ҳар сафар узр сўраб олиб бориб қўявердим. Шифокорлар: «Ёш турмушга бергансиз, кизингиз оналикка тайёр эмас, вақт керак, камига юрагида ҳам муаммо бор», дейишди. Машинамни сотиб, уни даволатдим. Ҳамма ишимни йиғиштириб, духтурма духтир олиб чопишим нагижа кўрсатди. Қизим хомиладор бўлди. Хурсандлигимни таърифлаб беролмайман. Аммо эрта суюнган эканман. Ҳар қанча оғриқ бўлсада кизим уйдагилардан кўрқиб, айтмаган. Врач: «Бошқа чора йўқ, хомила ўлганига икки кун бўлган, бачадон билан бирга олиб ташлаймиз», деди. Нодира бир ҳафта жонлантириш бўлимида ётди. Пешонам қурсин. Куёвим осонгина воз кечди. Энди кизим уйимда, дардим ичимда. Энди нима қиламан? Уни қаерга сиғдираман? Соғлиғи анча ёмон.

— Бошингдан шунча гап ўтибдию бир оғиз айтмабсан дугона. Сикилма, энг аввало уни даволатишни ўйла. Биринчи ўринда соғлик. Қолган нарсалар топилади, — дедим.

— Қандай топай? Ўз қўлларим билан кизимни бахтсиз қилиб қўйдимку! Раъйига қараб институтга ўқишга киришига рухсат берганимда, бу кунларни кўрмасмидим? Эрим, ўғилу келинларининг кўзига ёмон кўринмаслик учун биринчи келган совчига хўп деб юборувдим. Мана оқибати.

— Ўзинг ёш турмушга чиқиб нима бўлувдинг, кизингизни куйдирибсан.

— Билардингку, менинг онам ўгайлиги учун оҳ-воҳимга қарамай, «Кўзинг ғилай, сени соғ одам олмайди», деб, мажбуран қариндошининг болали ўғлига узатиб юборувди.

— Сен кизингга ўгай эмас эдингку, нодон, — дедим жаҳлим чиқиб.

— Кўзимнинг олдида бўлади, яхши оила дебманда. Одамнинг олasi ичида бўларканда, дугонажон, бошимни қай тошга урай?!

Мен унга бирор жўяли маслаҳат беришга ожиз эдим, чунки ғишт қолипдан кўчган, бўлар иш бўлган эди. Дуго-

сан? — дедим.

— Ўзи аранг мактабга бориб келадигувдим, хола. Тезроқ тугатсам, Шерзод акам ўзлари билан Кореяга олиб кетарканлар. «Ўша ёққа ўкитаман», деяптилар...

Данғиллама тўй бўлди. Бир ойга таътилга келган куёв «ўз юрти»га жўнаб кетибди, чунки уни у ерда хотини, ўғли кутаётган экан. Самира эса тиллалари билан ёлғиз қолди. Бойликка учиб, ёшгина кизини оловга ташлаган она тўшакка михланиб қолди.

Болаларимизга бой бўлишни эмас, бахтли бўлишни ўргатайлик. Шундай қилсак, ҳаётларида эришган нарсаларининг нархини эмас, кадрини биладиган бўлишади.

Тенги чикса текин бериш керакми?

Ижтимоий тармоқлар орқали ёш кизларнинг, ҳатто она сути оғзидан кетмаган гўдақларнинг «Қулоқ тишлаш», «Бешик кетди», «Оқ ўраш» каби унаштирув маросимлари акс этган видеолар тез-тез тарқалаяпти. Масъуллар томонидан текширилганда ота-оналар инкор қилишапти: «Қизининг туғилган куни эди», қариндошлар тилла совға қилишди», дея ҳолатни хаспўшлашапти. Аммо ўз-ўзидан маълумки, ўртаҳол оилаларда опа синглисининг кизи у ёқда турсин, ўз кизига тилла совға қилишмаслигини ҳаммамиз яхши биламиз...

Бугун республикамизнинг айрим худудларида кизларни ёш турмушга бериш ҳолатлари учраётганлиги ҳеч биримизга сир эмас. Баъзилар: «Аёлларнинг ақли калта» дейишади, аммо олий маълумотли, зиёли инсонларнинг ҳам бу ишларга оддий ҳол сифатида қараши ғазабингизни кўзитади. Қишлоқда ҳабар қушлардан ҳам тез учеди. Фалончи кизини фалон жойга берибди, деган гап тарқалмасдан қолиши мумкин эмас. Уни кўни-кўшни, маҳалла-қуй, кизнинг синфдошлари, ўқитувчилари, маҳалла шифокорлари, деярли ҳамма эшитади. Бирок ҳеч ким бир ёш кизнинг эртаси, соғлиғи ҳақида астойдил қайгургиси келмайди. Кимдир ота-онага нотўғри иш қилаётганини шипшитмоқчи бўлса ҳам қулоқ солгиси келмайди: «Тенги чикса текин бер», дейишган.

Кўникиш ёш кизлар учун осонроқ кечар, аммо уларда ҳам кўнгил бор. Бугун худди шу масала ўта долзарб бўлиб борапти. Фотиҳаси бузилиб, икки ой ўтмай бошқасига унаштирилаётганлар сони ортапти. Илгари фотиҳа бузилса, фожеа эди. Ҳозир астафидуллох, баъзида бир кизнинг унаштирув маросимига икки, ҳатто уч маротаба ҳам борапмиз. Нега? Чунки оилага, фарзандларимиз тақдирга беписандлик билан қараяпмиз, уларнинг орзу-мақсадлари билан ҳисоблашмаяпмиз. Ёш турмушга бериш орқасидан келадиган салбий жиҳатлар ҳақида ўйлаб ҳам кўрмайпмиз. «Эртароқ кизимни эгасига бериб, қарзимдан қутулай», деяпмиз. Ваҳоланки муаммолар гирдобига тугиляпмиз. Куёв томоннинг «Ўзига тўқ, тагли-тугли, обрўли, данғиллама уйи, қимматбаҳо машинаси бор»лигига учяпмиз, маънавий жиҳатдан даражаси қандай эканлиги ҳақида ўйлаб ҳам кўрмайпмиз. Бу бизнинг энг катта ҳатомиз, дейиш мумкинки, ўзимиз ўз кўзимизни боғлаб, жар сари югурияпмиз. Шундай эмасми?

Дилрабо КАМОЛОВА,
журналист

налар навбати билан ундан хабар олиб турдик. Шукрки, киз оёққа турди.

Шунга айтишадида: «Кўрдиму босдим тиканни, тортадурман жабрини», деб...

Бу воқеадан анча ўтиб, иссиқхонамиздаги булғор қалампирини оладиган харидорлар билан бирга иккита қадокловчи киз ҳам келди. Не кўз билан кўрайки, ўша, болалигида: «Тошкентга, тиббиёт институтига ўқишга кириб, врач бўламан, онамнинг кўзларини даволайман» дея ният қилиб, ота-онасининг кистови билан ёш турмушга чиқиб, дунёнинг яхшиликларидан ноумид қолган Нодира, дугонамнинг кизи эди. Мен уни кучоқлаб унсиз йиғладим. Кейин ҳали ҳам ҳаётини йўлга қўя олишга вақти борлигига ишонтирдим. Бу йўлда қўлимдан келган ёрдамимни аямаслигимни айтдим. Орзулари бир олам кизгина жиккаккина мардикор жувонга айланганини кўриш, хазм қилиш мен учун жудаям оғриқли кечди.

Кўшнимнинг кизини ўн биринчи синфда ўқияпти, демай, фотиҳалаб қўйишибди. Ялтир-юлтур кийимлари, тилла тақинчоқлардан кўзи қамашиб, боши айланиб қолган Самиранинг оғзи қулоғида. Хола қаранг, билакузугим чиройлими?

— Мунча бежирим, яхши кунларингда таккин.

— Қаердан олдинг, демайсизми?

— Тоғанг Америкадан юборгандирда? — дейман, унча эътибор бермай.

— Қайнонам туғилган кунимга олиб келган эди, аямга тақиб турай деб олдим. Ҳар келганда битта тилла олиб келишапти. «Лайли очди»га сирға-узук, фотиҳага занжир тақишувди. Тўйгача «тилла киз»га айланаман.

— Ҳалитдан қайнонам дейсанми, уят бўлади. Қиз бола ҳаёли бўлиши керак, мактанчоқлик сенга ярашмайди. Бахтингни берсин, бойлигига алданиб қолма. Бирор жойда ўқимоқчи эмасми-

ФАРЗАНДИ ХАЛҚАРО ТАНЛОВГА БОРИШИ УЧУН КРЕДИТ ОЛГАН

ФАРРОШ

ёхуд

чекка туманнинг чекка қишлоғидаги

бир мактаб муваффақияти сирлари ҳақида

Бу мактабда бизни хайратлантирган нарсалар кўп бўлди. Фарзанди халқаро танловда қатнашиши учун хорижга бориш харажатларига кредит олган она, болаларни яхшироқ ўқитиш учун декрет таътили вақтида Тошкентга бориб, ментал арифметика курсларида қатнашган ўқитувчи, вазир жамғармасидан устама олган мурабий. Келинг, бир бошидан бошлайлик.

Заркентдаги «сир»

Агар бир оиладан бир неча фан олимпиадаси ғолиби чиқса, демек, шу хонадонда илмга эътибор кучли, деймиз. Мабодо улар битта мактабдан ёки бир синфдан бўлса-чи? Ундан ҳам кизиғи, бир йўналишдаги олимпиаданинг барча совринли ўринларини битта мактаб ўқувчилари эгалласа, нима деймиз? Ҳа, ҳаётда шундай бўлиши ҳам мумкин экан. Масалан, Бирлашган Араб Амирликларининг Дубай шаҳрида мактаб ўқувчилари ўртасида ўтказилган ментал арифметика бўйича халқаро мусобақада Қўшработ туманидаги 26-умумтаълим мактабининг 5 нафар ўқувчиси совринли ўринларни қўлга киритган.

Вилоят марказидан 112, туман марказидан 12 километр узоқликдаги Заркент кўрғонида жойлашган мазкур мактаб бир қарашда бошқа таълим муассасаларидан фарқ қилмайди. Бирок унда меҳнат қилаётган педагоглар билан суҳбат асосида мактаб ўқувчиларининг муваффақиятлари сирини англагандек бўлдик.

— Мактабга ишга келганимда менга 2-синф ўқувчиларини беришди, — дейди бошланғич синф ўқитувчиси Роҳила Рустамова. — Очиғини айтишим керак, синфимда ўзлаштириши суст ўқувчилар кўп эди. Мен уларнинг билим олишга бўлган қизиқишини, ақлий ривожланишини ошириш йўллари кидира бошладим. Россия, Корея Республикаси ва бошқа давлатлар таълим дастурларини ўрганим, кўплаб педагогик технологияларни синаб кўрдим ва охир-оқибат ментал арифметикада тўхталдим. Аммо уни қандай ўқитишни ўзим ҳам билмасдим. Туман четидаги мактабда туриб, ментал арифметикани ўрганиш йўлини топа олмагач, декрет таътили вақти Тошкентга кетдим ва соҳа мутахассисларидан сабоқ олдим. Албатта, натижа тезда бўй кўрсатмади. Бир йиллик машаққатли машғулотлардан кейин ўқувчиларим нафақат математика, балки бошқа фанларда ҳам илғорлаганини, иқтидорини намоён қилаётганини пайқадим.

Бу — педагогнинг ўқувчиларни илм

олишга қизиқтириш бўйича режасидаги биринчи қадам. Иккинчиси, ўз устида кўпроқ ишлаган ўқувчиларни рағбатлантириш орқали бошқаларда ҳам мотивация ҳосил қилиш эди. Шу боис у ҳеч иккиланмай ўқувчиларини турли танлов ва олимпиадаларга олиб борди. Қирғизистонда ўтказилган ментал арифметика бўйича Осиё мусобақасида унинг шогирдлари ғолиб бўлди ва Дубайдаги халқаро мусобақага йўлланма олди. Воқеанинг давомини юқорида айтиб ўтдик, бир мактабдан беш нафар ўқувчи ва барча совринли ўринлар уларга тегишли. Кимдир бу расмий олимпиада эмас, дейиши мумкин. Аммо 15 давлатдан иштирок этган 400 нафар ўқувчи ўртасида биринчи бўлиш ҳам осон эмас. Аини кунда Роҳила опа ўқувчиларини яна бир нуфузли халқаро олимпиадага тайёрламоқда.

Гап ўқитувчилардами?

Мана бир неча йилдирки, 9,10 ва 11-синфлар ўқувчилари ўртасида ўтказилаётган она тили бўйича олимпиаданинг туман босқичида ғолибликни шу мактаб ўқувчилари қўлга киритаётган экан. Бу ҳам тасодиф эмас.

— Мен болалигимдан ўқитувчи бўлишни орзу қилганман. Мақсадимга эришгач, бор билимим, куч ва ғайратимни ўқувчиларни илмли қилишга сафарбар этдим, — дейди мактабнинг она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси Навбахор Қодирова. — Уларнинг ҳар бир ғалабаси менинг ҳам ғалабам. Албатта, дарс давомида барча ўқувчиларим билан индивидуал шуғулланиш учун вақт етмайди. Шунинг учун дарсдан кейин кўшимча машғулот ўтказаман. Ўқувчиларнинг тушунмаган мавзусини уйимга келиб сўраши ҳам одатий ҳолга айланган. Бир сўз билан айтганда, мен уларни доимий изланишга ундайман ва бунда шахсий намуна кўрсатишга ҳаракат қиламан. Ютуқларимиз шунга яраша: олимпи-

адаларда ғолиб бўляпмиз, ўтган ўқув йилида битирувчи ўқувчиларимизнинг 70 фоизи олий ўқув юртларига ўқишга кирди. Қолганлари ҳам бошқа йўналишларда ўзини кўрсатмоқда.

Ўтган йили мактабнинг инглиз тили фани ўқитувчиси Зулхумор Имомова вазир жамғармасидан устама олиш учун ўтказилган синовдан муваффақиятли ўтиб, ойлик маошига 100 фоизлик устамани қўлга киритган. Тил билиш бўйича турли халқаро сертификатларга эга бўлган ўқитувчининг шогирдлари ҳам шу йўлдан кетишмоқда. Мисол учун, яқинда унинг 8-синфда ўқийдиган икки нафар ўқувчиси Б2 сертификатини, 11-синф ўқувчиси Муштарий Исроилова эса IELTSдан 6,5 балл олди. Бу рўйхатни давом эттириш мумкин.

Мактабнинг яна бир ўқитувчиси, асли сирдарёлик Отабек Кўчимов ўзи математик бўла туриб, IELTSдан 7,5 бални қўлга киритган экан. У ҳозир мактабда ўз фанидан дарс бериш баробарида, инглиз тилини ўқитиш бўйича ўқув марказига раҳбарлик қилмоқда.

— Маълум вақт пойтахт ва бошқа жойлардаги мактабларда дарс берганман, — дейди суҳбатдошимиз. — Бу

мактабга бир курсдошимнинг тавсияси билан келдим. Келиб, ўқувчиларнинг фаоллиги ва билимга чанқокчилигини кўриб, хайратим ошди. Ўрганиб кўрсам, бунинг сабаби ҳудудда ота-оналарнинг фарзандлари тақдирга эътибори юқорилиги экан. Агар ота-она ва ўқитувчининг фикри бир жойдан чиқса, ёшлар албатта, ўқийди ва мақсадига эришади. Бу эса ўқитувчи учун энг катта муқофот. Шу боис мен ҳам аини мактабда қолишга қарор қилдим.

Иқтидорлиларни ким қўллайди?

Мактаб ҳаёти билан танишиш давомида шу нарсага амин бўлдики, болажонларнинг тиришқокчилиги ҳамда ўқитувчиларнинг фаол ва та-

шаббускорлиги кўп жиҳатдан ота-оналарнинг уларга хайрихоҳлигидан. Дубайдаги танловда иштирок этиш учун йўлланма олган ўқувчилардан бирининг онаси фаррош бўлиб ишлар экан. Биз мақолада шахсини келтиришни жоиз деб билмаган ўша қаҳрамон она фарзандининг қизиқишини қўллаб-қувватлаш учун бор имкониятини ишга солган. Бунгача боласининг Қирғизистондаги танловга бориб келиш харажатларини бир амаллаб кўтарган аёл бу гал Дубайга бориш учун кетадиган йўл харажатларини коплаш мақсадида банкдан 15 миллион сўм кредит олган. У шу мактабдаги фаол, фарзандининг ўқишига эътиборли ота-оналардан бири, холос.

Ўрни келганда бир муаммо ҳақида ҳам тўхталиб ўтсак. Гап шундаки, ўқитувчилар билан суҳбат чоғида мактабда иқтидорли ўқувчилар жуда кўплиги айтилди. Бирок ҳар ким ҳам хорижда ўтадиган нуфузли танлов ёки мусобақаларда иштирок этиш учун маблағ топа олмайди. Ҳатто биз юқорида воқеасини келтирган она ҳам фарзандининг яна бир танловда иштирок этишини “кўтара” олмаслигини, аини кунда кредит учун тўлов қилаётганини айтди.

Тўғри, бизда вазирлик томонидан ўқувчиларнинг барча танловлардаги иштироки учун маблағ ажратилмайди. Белгиланган олимпиадалар бордир. Аммо ҳеч бўлмаганда, ҳудудлардаги корхоналар юрт келажаги бўлган бундай ёшларни қўллаб-қувватлашса, яхши бўларди. Тан олайлик, шундай тадбиркорлар бор, кўпқари ё қайсидир ўйин учун аямай маблағ сарфлаб юборишади, албатта, бу уларнинг иши. Лекин иқтидорли ёшларни қўллашга келганда ҳоким айтмагунча, ҳеч кимдан ташаббус чиқмайди. Ҳолбуки, бундан юз йил олдин айнан бизнинг юрт тадбиркорлари ёш жадидларни ўқитиш учун ўз ҳисобидан мактаблар қурган, ёшларнинг Германия, Англия, Туркиядаги ўқув юртларидаги ўқиши учун маблағ тўплаб беришган.

Бугун АҚШдаги кўплаб фан танловларида энг яхши ютуқлар хусусий компаниялар томонидан қўйилаётган экан. Бошқа хорижий давлатларда ҳам хусусий сектор ёшларни рағбатлантириш учун катта маблағ ажратади ва бу унинг манфаатларига хизмат қилади. Бизда эса барчаси тескари, “давлат қилсин”, деган осон гапни ёдлаб олганмиз. Эртанги кунимиз билан ишимиз йўқ. Кузатувлардан келиб чиқиб айтадиган бўлсак, ҳозир аксар ота-оналар фарзандининг иқтидорини ривожлантиришдан кўра, унга кетадиган харажатни камайтириш учун кўпроқ бош қотиришади. Камбағалликдан эмас бу. Ҳар ой “гап”га борадиган она, кунора жўрабозлик қиладиган ота шу пулнинг ярмини фарзандининг билимини ошириш, қизиқишини рўёбга чиқариш учун сарфласа, вазият буткул ўзгарар эди-ми? Хулоса ўзингиздан.

Анвар МУСТАФОҚУЛОВ,
Аскар БАРОТОВ.

(Боши 1-саҳифада)

Туркфронт сиёсий бошқармасининг органи хисобланган ҳарбий газеталарнинг “босмачи”, “босмачилик” ҳаракати тушунчалари онгимизга сингишида, аниқроғи пешонамизга тамға қилиб ёпиштирилишида анча “тер” тўккани ҳақида ёзганман. Мавзу яна тинчлик бермади.

ҚЎРҚУВНИНГ КАТТАСИ НИМАДА ЭДИ?

Нега шўролар Туркистондаги миллий озодлик учун кураш моҳияти ўзинини ОАВ орқали ўзгартиришга интилишди? Бунга катта кучни сафарбар этишди? Бу кураш нимани фош этиб қўйиши мумкин эди? Қўрқувнинг каттаси нимада эди?

Саволлар кўп. Аввало Туркистонда бу олов совет ҳокимияти ҳукмронлиги ва зулмига қарши аланга олганди. Халқнинг қўзғалиши советларнинг ҳокимияти ва ғояларини тан олмаганини кўрсатарди. Чўлпон бобо айтган денгиз, тўлқин, куч пайдо бўлганди. Бу катта тўфонни советларча зўравонлик, куч, таҳдид, фитна ва бошқа синалган, синалмаган усуллар билан бостиришга ҳаракат қилинди. Халқ онгини заҳарлаш, воқеликни сохта-лаштириш, нотўғри талқин этиш, сохта тарих яратиш учун матбуот кучидан усталик билан фойдаланишди.

Қизиғи шундаки, даставвал Туркистонда чоп этилганнашрларда, хусусан қизил армиянинг матбуотида босмачилик аслида зўравонлик, истибод, адолатсизликка асосланган шўро тузумига қарши ҳаракат эканлиги ҳақидаги фикрлар ҳам берилган экан. Ҳаққоний ижтимоий қарашлар ОАВ саҳифаларида акс этган, демокчимиз.

Туркфронтнинг ҳарбий инқилобий кенгаши нашри хисобланган “Военная мысль” журналининг 1920 йилда чоп этилган сонларидан бирида В.Кувшинов Фарғона фронтдаги аҳволни шарҳлар экан, “босмачилик” авж олишига сабаб қилиб, ҳокимият тепасидагиларнинг вазифасини суиистеъмол қилишаётганини ҳамда Туркистон мухторияти ғояси аҳамиятини йўқотмаганини кўрсатади. Воқеликка холис ёндашиб айтилган жиддий гап. 1918-1924 йилларда чоп этилган мазкур журналда совет ҳокимиятига қарши қаратилган бу ҳаракатнинг моҳиятига ҳаққоний ёндашув ва фикрлар акс эттирилган мақолалар давом этган. Масалан, Н.Тўракулов журналнинг 1921 йил 2-сонида “Ферганская проблема” мақоласида “босмачилик”ни умум-халқ ҳаракати сифатида эътироф этади. Унинг келиб чиқишига сабаб бўлган ижтимоий, иқтисодий омилларни таҳлилга торғади. Ҳаракат халқнинг тўлган сабр косасидан отилиб чиққанини баралла ёзади. “Военная мысль” журналининг айнан тилга олинаётган

сонида эълон қилинган яна бир мақола, яъни П.Барановнинг материаллари ҳам курашнинг умуммиллий, умум-халқ ҳаракати тусини олгани келтирилади. Демак, қандайдир қароқчи, тўда ёки бандитларнинг эмас, халқнинг нозилиги эканлиги мақолада акс этади.

“Красная армия” журналининг 1921 йил 9-сонида эса Н.Батмановнинг “Басмачество и борьба с ними” сарлавҳали мақоласи эълон қилинган бўлиб, унда муаллиф муаммога совет ҳокимияти айбдор эканлигини ошқора ёзади.

С.Шур “Пролетарский мысл” газетасининг 1920 йил 4 июлдаги сонидаги “Корни басмачество” ҳамда “Красная казарма” нашрининг 1923 йил 3-сонидаги “Борьба за красный Туркестан” номли мақолаларида Фарғонадаги “босмачилик” ҳаракатини совет ҳокимияти айрим масъул шахсларининг ўз вазифасини суиистеъмол қилиши оқибати деб ёзади. Нега қизил армия нашрларида бундай чиқишлар бўлган? Бунга ўша даврда ОАВдаги нисбатан холисона ёндашувлар ва ҳали жиловланмаган ижтимоий қарашларни сабаб қилиш мумкин. Холис ёндашувларни таҳлил қилиб кўрганимизда, совет ҳокимиятининг зулми, зўравонлиги юза чиқади. Демак, илғор фикрли кишилар матбуот орқали “барака топгурлар, бутун бошли халққа зулм қиялпмиз” деган фикрни айтишга мажбур бўлган.

Ҳаққоний ахборотлар, мантиққа асосланган бундай фикрлар шўро ҳукуматининг асл башарасини очиб қўйиши мумкин эди. Ҳақиқатнинг ўзидан, кўзидан кўрққан тузум воқеликни сохталаштириш, сохта талқинни кенг ёйиш, ошқораликни бўғиш йўлини тутди. Тарихчи олима Доно Зиёеванинг “Туркистон миллий озодлик ҳаракати” китобида келтирилишича, Туркистондаги миллий озодлик кураши ҳақидаги ҳаққоний ахборотлар, мулоҳазалар, тасаввурларга барҳам бериш учун ОАВга нисбатан босим ўтказилади. Партия назорати баҳонасида цензура ўрнатилди. Масалан, Туркистонда чоп этилган “Коммунист” газетаси ошқоралик учун кескин танқид қилиниб, партия назоратига олинади. 1922 йилга келиб эса РКП (б) марказий кўмитаси

матбуот нашрларини қатъий назоратга олиш, таҳририят аъзоларини партиёга содиқ кишилар билан алмаштириш ҳақида кўрсатма берди. Партия чизган чизигидан боришга мажбур қилинди. Синалган усул қўлланилди. Натижада советларга қарши миллий озодлик ҳаракати ҳақида мутлақо сохта тасаввурлар ОАВ ёрдамида шакллантирилди. Масалан, “Янги Шарк” (1920 йил, 92-сон), “Еженедельник политработника” (1920 йил, 1-сон), “Красная Фергана” (1921 йил, 61-сон), “Қизил Байроқ” (1921 йил, 17-сон), “Туркестанская правда” (1921 йил) каби газеталарда “босмачилик ҳаракати” деган тухмат миллат пешонасига босилди.

Тарихчи олим Нодирбек Хамаевнинг фикрича, Туркистонда совет ҳокимиятига қарши кураш вақтида ҳарбий нашрларнинг сони тез орада йигирматадан ошиб кетди. Уларнинг ҳар сонида “Добъем басмачество”, “Против басмачей”, “Борьба с басмачеством” каби рукнларда мунтазам мақолалар чоп этилиб, матбуот орқали совет тарихшунослигининг “босмачилик” концепцияси ёзилди. Туркфронт муассислигида чоп этилган “Красноармеец”, “Красная звезда”, “Красный фронт”, “Красноармейская газета”, “Набат революции”, “Горнист” каби ҳарбий нашрлар бу масалада “улоқчи от” бўлди. Яъни “қизил армия — меҳнаткашлар халоскори”, “босмачилик — синфий душман” деган сохта тасаввурларни ижтимоий фикрга сингдириш учун тобора “тер тўкишди”.

Халқнинг, кенг жамоатчиликнинг ўзи гувоҳ бўлган, бошидан кечирган воқеаларини ОАВдаги фаол тарғибот, ташвиқот орқали мутлақо бошқа ўзганга ўзгартириш, тескари томонга бундай буриб юбориш, миллий озодлик курашини сохталаштириш мустабид тузумнинг, коммунистик мафкура маддоҳларининг жирканч киёфасини яна бир бор кўрсатади.

Алижон САФАРОВ,
Ўзбекистон журналистика
ва оммавий коммуникациялар
университети босма ОАВ ва
ноширлик иши факультети
Ҳарбий ва спорт журналистикаси
кафедраси мудири, филология
фанлари бўйича фалсафа доктори,
доцент

ЖАМИЯТ

Муассислар:

Ўзбекистон
Республикаси
Экология, атроф-
муҳитни муҳофаза
қилиш ва иқлим
ўзгариши вазирлиги

Тадбиркорлар ва
ишбилармонлар
ҳаракати —
Ўзбекистон
Либерал-
демократик
партияси.

Ўзбекистон
Нодавлат нотижорат
ташкilotлари
миллий
ассоциацияси.

Ўзбекистон
Савдо-саноат
палатаси.

Бош муҳаррир
Мақсуд ЖОНИХОНОВ

Газета таҳририятнинг
компьютер бўлимида
саҳифаланди.
“Шарк” нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
босмаҳонасида чоп этилди.

Манзил:
Буюк Турон кўчаси 41.
Буюртма рақами Г-210
Адади: 1015.
Пайшанба куни чиқади.
Қоғоз бичими А-3,
ҳажми 2 босма табоқ.
Баҳоси келишилган нарҳда.
Газета Ўзбекистон
матбуот ва ахборот
агентлигида
2006 йил 0010-рақам билан
рўйхатга олинган.

ISSN 2010-7722

Газетанинг полиграфик
жихатдан сифатли чоп
этилишига “Шарк” нашриёт-
матбаа акциядорлик
компанияси масъул.

Тошкент шаҳри,
Чилонзор тумани,
Новза кўчаси, 14-уй
Маълумот учун телефонлар:
98-111-48-29
99-994-70-52

Реклама ва эълонлар учун:
Электрон почта:
jamiyat@umail.uz
Газета индекси — 131
“ЖАМИЯТ”дан олинган
маълумотларда манба
сифатида газета номи
кўрсатилиши шарт.
Топширилган вақти: 20:00
1 2 3 4 5 6

Ўзбек адабиётининг буюк сиймоларидан бири Захириддин Мухаммад Бобур ижодини қайта-қайтамутолаа қилиш уммон тубидаги янги гавхарларни излаб топиш билан баробардир. Буюк шоирнинг шеър ва ғазаллари, рубойи ва маснавийларини ўқир экансиз, қўнғилнинг бетакрор ва беозор жилоларига, меҳр сарчашмасининг зилол мавжларига гувоҳ бўласиз. Шоир ўзининг бир шеърда ёрнинг қайноқ муҳаббатидан жон олиб жон бергувчи эканлигини тасвир этса, яна бир шеърда эса оламга яхшилик қўзи билан қарашни, вафо ва садоқат йўлида муродга етмоқликни ихтиёр этади.

“ДАВЛАТГА ЕТИБ МЕҲНАТ ЭЛИН УНУТМА...”

бош мақсадлардан бири бўлиб келган. Буни “Бобурнома” асарида ҳам кўп бора кузатиш мумкин. Айрим лавҳаларни ўқиганимизда Бобурнинг мардона, жасур қиёфаси кўз олдимизда гавдаланади. Одамларнинг пешона тери эвазига ҳаққини тўлаш, уларни кадрлаш, яхшиликка яхшилик ила жавоб қайтариш Бобур шахсиятида муҳим ўрин тутган. Ҳар қандай давлат иши билан банд бўлган тақдирда ҳам оддий халқ турмушининг ҳамиша бохабар бўлганлиги одамийлик шевасининг юксак намуналаридан бири эди.

*Давлатга етиб меҳнат элин унутма,
Бу беш кун учун ўзунгни асру тутма,
Боргани, кел энди, ёд қилмай, эй дўст,
Бориш – келишингни лутф этиб ўқутма.*

Шоҳ саройида илму толибларга, тарихчи, солнамачи ва муаррихларга алоҳида эътибор билан қаралган. Андижону Самарқанддан, Тошканду Бухородан илми, зиёли кишилар кўпроқ жалб қилинар, Ҳиндистон заманида зафарли юриш ортидан саодатли, маърифатли давлат барпо этиш истаги жўш уради. Ғалабалардан шукроналик ҳиссини тутиш баробарида маърифат ва зиёга интилиш ҳаракати устувор бўлган.

Бобур яшаган даврда ҳаттотлик, рассомчилик, наққошлик ва меъморчилик санъатига алоҳида эътибор билан қаралар эди. Шунинг учун бўлса керак, шу соҳада иқтидори бўлган инсонлар Балхдан, Хуросону Мовароуннахрдан кўпроқ чакиртирилган. Ҳунарпеша, фозил кишилар беҳад кадрланган. Бобуршоҳнинг юртни обод қилиш йўлидаги меҳр ва садоқат туйғуси жўш уриб турган.

Шоирнинг ўз яқинларига меҳру муҳаббати нечоғлик баланд эканлигини у ҳақда ёзилган тарихий асарлар ҳам тасдиқлайди.

“-Ё, парвардигор!- деб илтижо қилди.-Менки Бобурмен, агар жон бериш мумкин бўлса, умру жонимни Ҳумоюнга қурбон қилдим! Азроил менинг жонимни олсин у худо Ҳумоюнга шифо берсин!”

Йигирма уч ёшли Ҳумоюннинг йигит юраги отаси кўрсатган руҳий мададан куч олиб, оғир касалликни ахийри енгди.

Бобур ўғлини оромбоғнинг тўридаги хонайи хосда қабул қилди. Ҳумоюн унинг қаршисида тиз чўкиб, кўзига ёш олиб гапирди: -Ҳазратим, мен сизнинг илтижоингиз билан шифо топмишмен. Ўзимга келганимдан бери худодан тилайманки, сизнинг умрингиз узок бўлсин! Бу улуғ давлатни сиз барпо этдингиз. Ҳаммамизнинг пушти паноҳимиз ўзингизсиз. Парвардигор бизга раҳм қилсин! (Пиримқул Қодиров “Юлдузли тунлар” романи, 532-бет).

Ҳумоюннинг отасига қилган илтижоларида ҳам фарзандлик меҳри, падари бузрукворига садоқат ва ҳурмат туйғуларини яққол ҳис этиш мумкин. Бобурийлар сулоласининг давомчилари кейинчалик ҳам бобуларининг анъаналарини муносиб давом эттирганликлари тарихдан яхши маълум. Инсонни кадрлаш, ўз яқинларига бахту саодат бағишлаш, меҳрибон ота ва шоҳ бўла олишдек улуғ бир шараф Бобур вафотидан кейин ҳам Ҳиндистонда уч аср муттасил давом этди.

Улуғ бобомизнинг Ҳинд диёрига ўзгача бир меҳр ила нигоҳ ташлаганлиги шундоқ билиниб туради. Юкорида таъкидлаганимиздек Бобурийлар Ҳиндистонга улкан бир маданиятни олиб кирдики, буни сўз билан таърифлаш қийин. 2016 йилнинг бошларида сайёҳлик тақозоси билан Ҳиндистон сафарига бўлдим. Дехли ва Аградада дикқатга сазовор жойларни томоша қилдик. Айниқса, Аграда сафаримиз бир умр ёддан чиқмайдиган бўлди.

Дунёнинг етти мўъжизасидан бири, дея тан олинган Тож Маҳал қад ростлаб турибди. Тож Маҳалга келиб – кетувчилар, сайёҳларнинг сафи узилмайди. Ушбу мажмуанинг Шоҳжаҳон томонидан 22 йил давомида қуриб битказилганлиги ва мазкур бунёдкорлик ишига 20 мингдан зиёд курувчи ва меъморларнинг жалб этилганлиги мени лол қолдирди. Нима бўлганда ҳам Бобурийлар сулоласи юксак маънавият соҳиби эканлиги шундоқ билиниб турибди. Бобур ва унинг авлодлари ўз ақл –заковати билан ҳинд маданиятига катта таъсир ўтказган. Биргина Тож Маҳални дунё меъморчилдик санъатининг улкан намуналаридан бири дейиш мумкин.

Бобур Мирзо тўғрисида жуда кўплаб бадиий ва тарихий асарлар яратилган. Мен булар ичида “Ҳумоюннома”, Румер Годеннинг “Гулбадан” асари, Пиримқул Қодировнинг “Бобур” ва “Авлодлар довони” тарихий романлари, Хайриддин Султоннинг “Бобурийнома” маърифий романларини алоҳида таъкидлаб ўтмоқчи эдим. Бу асарларнинг барчасида Бобур шахсияти, унинг ватанпарварлиги, меҳр ва садоқат эгаси эканлиги ўзгача муҳаббат билан тасвирланган. Устозлар ижодидан илхомланиб камина ҳам улуғ шоирнинг руҳий оламини, алам ва изтиробларини ифода этувчи “Қўнғилдаги Ватан ёхуд Мирзо Бобур” номли дoston ёзган эдим. Дoston “Шарқ юлдузи” журналида эълон қилинди ва алоҳида китобча шаклида чоп этилди. Мен ушбу мўъжаз дostonда Бобур бобомизнинг руҳий оламини, Ватанга муҳаббат туйғуларини бадиий ифодалашга ҳаракат қилдим.

*Дилмизга қувватдир Оллоҳ,
Ватандошлар, бўлайлик огоҳ,*

*Бу Ватаннинг ўзи буюқдир,
Илму амал, сўзи буюқдир.*

*Юртбоши бор вазмин, улуғвор,
Ўз элига муносиб сардор,*

*Ёниб ишлар мудом ғайратда,
Дунё аҳли кўриб ҳайратда,*

*Юксалтириб Ватан шонини,
Улуғлайди миллат номини.*

*Темур ишин давомин кўрдим,
Эзуликнинг савобин кўрдим.*

*Ҳукм сурар юртда адолат,
Қудратингиз шундан далолат.*

*Оллоҳ бергай чин сарварларни,
Асра, элим, юртпарварларни.*

*Сарҳадимиз осмонча бордир,
Ҳар битта кун дostonча бордир.*

*Ватан учун ортиқ не керак,
Садоқату меҳрдан бўлак...*

Дарҳақиқат, Ватан учун, унинг шону шавкати учун ҳар бир инсонга садоқат, меҳр ва вафо керак. Зотан улуғ шоиримиз ўзининг кўпгина шеър ва ғазалларида ана шу бебаҳо туйғуни доимо улуғлаб келган. “Ҳар кимки, вафо қилса, вафо топқусидир” деган ҳаётий шиорга умрининг охиригача содиқ қолган.

Янги Ўзбекистоннинг улуғвор ғояларини рўёбга чиқаришда, учинчи уйғониш даврининг мустақам пойдеворини бунёд этишда буюк Бобурнинг бой маънавий меросини қайта – қайта ўрганишимиз, қалб уммонининг инжу гавхарларидан бахраманд бўлишимиз зарур. Бу улкан маънавий мерос, шеърятнинг бетакрор ва гўзал гулшани бизни саодат сари етаклаши шубҳасиз.

Ашурали БОЙМУРОД

Меҳр ва вафо ҳақидаги битикларнинг гултожига айланган “Яхшилик” ғазалини ким ҳам севиб ўқимайди дейсиз. Ўша сарсон-саргардонлик йилларида, кўплаб ёру дўстларидан, навкарларидан жудо бўлган Бобур Мирзо хижрий тўққиз юз олтинчи, милодий 1500-1501 йилларда Самарқанд яқинида ушбу байтни битди:

*Ким кўрубдур, эй кўнгул, аҳли жаҳондин яхшилик,
Кимга ондин яхши йўқ, кўз тутма ондин яхшилик.
Бу замонни нафъ қилсам айб қилма, эй рафиқ,
Кўрмадим ҳаргиз, нетайин бу замондин яхшилик.*

Бобур Ҳиндистон сафарига ҳозирлик чоғида ҳам энг аввало садоқатли аъёнларига, вафодор дўстларига ишонар эди. Бу ишонч ва садоқат туйғулари бир он, бир сония сўнмас, ёрни, диёрни, яқиндўстларни асраш, авайлаш туйғуси сира қўнғилдан нари кетмасди. Балким, ана ўша юксак туйғулар Бобуршоҳни Ҳинд сори юзлатган бўлса ажаб эмас. Шоирнинг кўплаб ғазалларида вафо ва садоқатни, ёр васлига муштоқликни шундоқ англаб этиш мумкин.

*Сўрма ҳолимники бўлдум бурногидин зорроқ,
Жисм жондин зору жоним жисмдин афгорроқ.
Гафлат уйқусидин уйгон, гар тилар бўлсанг мурод,
Ким етар мақсадга ҳар ким, бўлса ул бедорроқ.*

Буюк шоир ўз Ватанидан олисада бўлсада, бутун умри давомида ёр ва диёр соғинчи билан яшайди. Қўнғилдаги армон ва истакларини, хижрон азобларини гўзал, бетакрор битикларида ифодалади. Биргина “Бобурнома”нинг ўзида шоир ички дунёсинининг турфа кирралари, илмий, жўғрофий, маърифий-ахлоқий жиҳатлари кўзгудек акс этиб турибди. Бугунги авлод бу асарни қайта – қайта мутолаа қилиб борса, янги мазмун ва маълумотларни кашф қила олиши шубҳасиз. Айниқса, асар сўнггида бутун Ҳиндистонни забт этиб давлат бошқарувини ислоҳ қилиш жараёнидаги ўзига хос ибратли фазилатлари беихтиёр эътиборни тортади. Бобур дейди: “Башар нафси ёмонликка майл этишдан узоқ эмас. Нафсимни поклай олмадим, чунки нафс ёмонликка амр этгувчидир. Ундан қайтиш бағишловчи маликнинг лутф-марҳаматидан бошқа мумкин эмас.” “Бу Оллоҳнинг ихсонидир. Кимга хоҳласа бахш этади. Оллоҳ катта ихсон эгасидир” (“Бобурнома” асари 287-бет).

Дўсту ёрларни авайлаш, инсон кадрини улуғлаш туйғуси айниқса Бобур ҳаётининг сўнгги йилларида авж пардага чиқди. Шоир ўз оиласини, жигаргўшаларини, фарзандлари бирла опа-сингилларини беҳад сеवार эди. Ана ўша меҳр, яқинлик туйғуси Бобурни албатта халққа, ижодга янада яқинлаштирар, кўпроқ жўшқин меҳнат қилишга даъват этарди. Зеро, шоир одамларга яхшилик қилишни, ҳар қандай вазиятда ҳам вафодор дўст бўлишни дариг тутмаган.

*Ётларни керакки, ошно кам қилсанг,
Ҳар кимки вафо қилса, жафо кам қилсанг,
Навмид бўлур барча вафодорларинг,
Гар шаҳ назаринг бирла вафо кам қилсанг.*

Бобур ҳаётида эл қайғуси, улус ташвиши ҳамиша